

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח

www.daat.ac.il

כתיב (איוג ט' י'): עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר. בא ורא: כמה גדולים מעשיו של הקדוש ברוך הוא! אם נאמר „עושה גדולות עד אין חקר“, למה נאמר „ונפלאות עד אין מספר“, ואם נאמר „ונפלאות עד אין מספר“ למה נאמר „עושה גדולות עד אין חקר“? כיצד? ופרשו חכמינו וזכרונם לברכה: „עושה גדולות עד אין חקר“ – כנגד כל יצירות שבעולם, „ונפלאות עד אין מספר“ – כנגד שלשה שנוצרו בלא שכיבת הורתם עם אדם, ואלו הם: בן סירא, ורב פפא ורבי זירא, וכלם צדיקים גמורים היו וחכמים גדולים בתורה.

ואמרו עליהם על רבי זירא ועל רב פפא, שמימיהם לא שחו שיחת חולין, ולא ישנו בבית המדרש אפילו שינת עראי, ולא קדמם אדם לבית המדרש, ולא מצאם אדם יושבים ושותקים אלא יושבים ושונים, ולא בטלו מקדושת היום, ולא כנו שם רע לחביריהם, ולא נתכבדו בקלון חביריהם, ולא עלתה קללת חביריהם על מטתם, ולא נסתכלו בצלם דמות רשע, ולא קבלו מתנות, תרנים היו, לקיים מה שנאמר? (משלי ה' כא): „להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא“. והיאך ילדתם אמם בלא בעל? אמרו: פעם אחת הלכו לבית המרחץ ונכנסו להן בקובתן זרע מישראל, ונתעברו וילדו מהם, ולא היו יודעים מי היה אביהם. אבל בן סירא נודע לו מי הוא אביו, והיאך ילדתו אמו בלא בעילת בעל. אמרו עליה, כי בת ירמיהו היתה. פעם אקח הלך ירמיהו לבית המרחץ, ומצא שם רשעים משבט אפרים.

וראה את כולם מוציאים שוכבת זרע לבטלה, לפי שכל שבט
 אפרים באותו הדור רשעים היו, שכן כתוב בו: „ויעש הרע
 בעיני ה'“, וכיון שראה אותם התחיל להוכיחם. מיד קמו עליו
 ואמרו: מפני מה הוכחתנו? חי דרך באר שבע! שלא תזוז
 מכאן עד שתעשה כמונו! אמר להם: הניחו לי ואשבע לפני שלא
 אגלה דבר זה לעולם! אמרו לו: הלא צדקיחו ראה לנבוכדנצר
 אוכל איבת חיה ונשבע לו בגזירת השם שלא יגלה עליו
 ובטל שבועתו? וכן תעשה גם אתה! ועתה אם תעשה כמונו—
 הרי טוב, ואם לאו— נעשה בך מעשה סדום כשם שעשו
 אבותינו בעבודה זרה שלהם, ואם בעבודה זרה היו עושים כך—
 אנו בך על אחת כמה וכמה! מיד עשה כן מרוב פחד והיראה
 מהם, וכמו שיצא משם התחיל לקלל יומו, שנאמר (ירמיה כ' יב'):
 „ארור היום אשר ילדתי בו“, ויצא ונתענה על דבר זה מאתים
 וארבעים ושמונה תעניות כנגד כל אפרים שבאדם. ושמורה
 היתה טפה של אותו צדיק, עד שבאת בתו של אותו צדיק
 לבית המרחץ ונכנסה בקובתה, ולשבעה חדשים ילדה בן בשנים
 ובדבור, וכיון שילדה היתה מתבישת מבני אדם שהיו אומרים:
 מזנות ילדה! ופתח פיו הנער ואמר לאמו: על מה את
 מתבישת מבני אדם? כי בן סירא אני! אמרה לו: סירא זה
 מי הוא? אמר לה: ירמיהו! ולמה נקרא סירא? שהוא שר
 על כל השרים והוא עתיד ליתן שם לכל שר ופלך, וכשתחשוב
 ירא וירמיהו בגימטריא שוים א). אמרה לו: בני! אם כן היה
 לך לאמר בן ירמיהו אני? אמר לה: וכן הייתי רוצה לאמר,
 אלא שגנאי הדבר לומר ירמיהו בא על בתו. אמרה לו: בני!
 והא כתוב (קהלת א' ט'): „מה שהיה הוא שיהיה“, ומי ראה גת
 יולדת מאביה? אמר לה: אמא! „אין כל חדש תחת השמש“!
 מה לוט צדיק גמור— אף אבי צדיק גמור, מה לוט נעשה
 באונם— אף לאבי נעשה באונם. אמרה לו: תמיה אני ממך!

איך תדע דבוים הללו? אמר לה: אל תתמהי ממני, שאין כל חדש תחת השמש, והרי ירמיהו אבי כן עשה בשעה שהיהה אמו כורעת לילד, פתח פיו וקרא „אבי” ממצני אמו. ואמר: לא אצא עד שיאמרו לי שמי. פתח פיו אביו ואמר: צא! ויקרא שמך אברהם! אמר: לא כן שמי! אמר לו: יקרא שמך יצחק! יעקב! וכן כל השבטים, וכל אנשי הדור ההוא! ואמר: לא כן שמי! עד שנודמן שם אליהו זכינו לברכה ואמר: יקרא שמך ירמיהו! שבימך יקים הקדוש ברוך הוא אויב שירים את ידו על ירושלים. אמר לו: כך שמי! ואתה שאמרתי לי שמי יקרא שמי על שמך, יהא לי משמך „יהו” ויקרא שמי „ירמיהו”, ומה הוא יצא בדבור — אף אני יצאתי בדבור, מה הוא יצא בנבואה ממצני אמו, שנאמר (ירמיה א' ה'): „בטרם אצרך בכטן ידעתוך” — אף אני יצאתי בנבואה, מה הוא יצא בשמו ממצני אמו — אף אני יצאתי בשמי ממצני אמי, מה הוא עשה ספר באלפא ביתא (א) — אף אני אעשה ספר באלפא ביתא, ועכשיו אל תתמהי על דברי! אמרה לו: בני! אל תדבר, שלא תשלוט בך עין הרע! אמר לה: אין עין הרע רשאה לשלוטא בך, ועתה אל תרבי לדבר עלי שאני עושה מה שעשה אבי, ועלי נאמר: „רחילא בתר רחילא אזלא וברא בתר עובדיה דאבוהי”, אמרה לו: בני! מפני מה אתה מונע אותי מדבור? אמר לה: מפני שאת יודעת שאני רעב ואינך נותנת לי לאכול כלום, אמרה לו: והרי לך דדים! אכל מאכלך ושתה משתך! אמר לה: אין לי הפך בדדיך, אלא לכי ובררי קמח בתרנגולא, ולושי לחם נקי ובשר שפן ויין ישן, ותאכלי עמי ביחד! אמרה לו: ומהיכן אקנה דברים אלו? אמר לה: עשי בגדים ומכור ויתקיים בך הפסוק (משלי לא' כד'): „סדין עשתה ותמכור”, ואם אתה מפרנסת אותי תתקיים בך הפסוק (משלי לא' כט'): „רבות בנות עשנו חיל ואת עלינו על כולנה”. התחילה לעשות בגדים ומכרת,

ומביאה לו לחם ובשר שכן ויין ישן, וכלכלתו שנה אחת, ולאחר השנה אמר לה: הולכיני לבית הכנסת! והולכה איתו לבית המלמד אחד שהיה לו שבע בנות. ישב בצרו ואמר לו: רבי! למדני! אמר לו: עדין אין אתה בר למוד, כי קטן אתה! ואמרו חכמינו זכרונם לברכה: בן חמש שנים למקרא! אמר לו בן סירא: ולא למדת, היום קצר והללאפה מרובה, ואתה אומר: שב ולא תלמוד עדין כי קטן אתה? ואני רואה בבית הקברות קטנים ממני מתים, ומי יודע מה יהיה, אם אחיה ואם אמות? אמר לו המלמד: מפני מה אתה מורני? ואמרו חכמינו זכרונם לברכה: „כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה“? אמר לו: צד כאן אינך רבי, ועד כאן לא למדתי ממך כלום! א)

אמר לו המלמד לבן סירא: אמור אלף! השיב לו ואמר: „אל תתן דאגה בלבך כי רבים הרגה הדאגה“. מיד נבהל המלמד ואמר: אין לי דאגה בעולם אלא בשביל אשתי שהיא מכוערת! אמר לו: אמור ביי"ת! אמר לו: „בתואר אשה יפה רבים הושחתו ועצומים כל הרוגיה“. אמר לו: בשביל שגלית לי סודי ואמרתי לך שאשתי מכוערת אתה אומר לי כך? שמא הרע לך שאמרתי לך סודי?

אמר לו: אמור גימ"ל! אמר לו: „גלה סודך לאחד מני אלף ואם רבים דורשי שלומך“. חזר ואמר לו: לך גלית סודי ולא לאחר! אמר לו: יעצני ממה שאומר לך, כי אני רוצה לגרש את אשתי בשביל שיש בחצרי אשה יפה ביותר!

אמר לו: אמור דל"ת! אמר לו: „דל בשרך מאשת חז כנגד שלהבת של גחלת“. אמר לו: ומה אעשה שכל שעה ושעה שאני נכנס לביתי היא משתשחת לפני ואני נותן בה עיני שישרה בעיני?

אמר לו: אמור היא! אמר לו: „העלם עינך מאשת חז פן תלכד במצודתה“. אמר לו המלמד: בני! באיזה מצודה

אכד? אם בשביל כשפים שתעשה לי — אני יודע שלא תעשה לי כשפים מעולם. מפני שבעלה הראשון זלדקן ואני עבדקן! א) אמר לו: אמר וא"ו! אמר לו: ווי למי שהולך אחר עיניו, יודע כי בני זנונים המה ואין לו כלום בהם!

אמר לו: אמור זין! אמר לו: זלדקן ועבדקן אל תלעג מהם, כי לא תדע מה נגזר עליך! אמר לו: איני רוצה ליטול עצתך לפי שאני מחשב לישא אותה, ויש לה שבע בנות ולי אחת, ויהיו בביתי ויכללו אותי בכבוד.

אמר לו: אמור הי"ת! אמר לו: חביבים לכל אדם הזכרים ואוי לאבי הנקבות! אמר לו: והלא שבע בנות יש לי וטוות ועושות כל מלאכת ביתי, והן בביתי כזית רענן וכגנה יפה. ואיך אתה אומר לי „אוי לאבי הנקבות“? ואם אין נקבות — זכרים מהיכן באים? אמר לו בן סירא: עני! תנחומין של הבל אתה מתנחם, שכך אמרו חכמינו זכרונם לברכה: אשרי מי שבניו זכרים ואוי לאבי הנקבות! לפיכך אני אמרתי לך. ועוד בשעה שהבת יוצאת ממעי אמה לאויר העולם — שמים וארץ וכוכבים ומזלות וכל מה שנברא בעולם מתאבלים עליה, וכשיצא הבן לאויר העולם — כף העולם שמה. ואם נולד בת לאדם ואתה שואל: מה ילדה אשת פלוני? הוא משיבך בשפה רפה ובכוכד ראש ועיניו כלפי מטה: בת ילדה! ואם זכר — הוא משיבך בצחצחות: בן ילדה! בלשון יפה ובמיטב הגיון ועיניו כלפי מעלה.

אמר לו: אמור טי"ת! אמר לו: טמונת שוא בת לאבית, מפחדה לא יישן בלילה.

אמר לו: אמור יו"ד! אמר לו: יישן לא יישן שומר, קטנה — שמא תפתה בנערותיה או תאנס, בגרה — שמא תאה. אמר לו: כל מה שאמרת אמת אמרת! שאין אדם מצטער על הבת אלא כשהיא עומדת בבית.

אמר לו: אמור כ"ף! אמר לו: כשתושא הבת אתה

מצטער עליה ביותר, שמא יהיו לה בנים שמצ לא יהיו לה,
וכשתזקין — שמא לא תעשה לשיפיה.

אמר לו: אמור למיד! אמר לו: לא תישן בנערותך, ובקנותך
לא תשא אשה זקנה, שאשה זקנה מתשת כחך אף על פי שאתה
בחור, ואשה בתולה מוספת לך כח וגבורה.

אמר לו: אמור מ"ם! אמר לו: מימי אשה בתולה מתוקים
ומוסיפים כח, ומימי אשה זקנה מרים כלענה ומתישים כח כבור
שהיו בו מים ושאבם הרוח.

אמר לו: אמור נו"ן! אמר לו: נער עצמך מאשה רעה
ושולטת עליך בלשונה, כי אשה רעה ככלבים מבולבלים ועליה
דלתים סגורות והיא רבים בבית תתן בפיה במענה.

אמר לו: אמור סמ"ך! אמר לו: סופר ומלמד ישא בתולה
ואל ישא בעולה, כי מימי הבתולה יהיו לך לבדך, ומימי הבעולה
כבר שאבם זר בלעדך.

אמר לו: אמור עי"ן! אמר לו: עיניך העלם מאשה
אלמנה ואל תחמוד יפיה בלבבך, כי בניה בני זנונים.

אמר לו: אמור פ"א! אמר לו: פניך כבוש מחברים
רעים, אל תלך בדרך אתם, מנע רגליך מהם, פן תלכד במצודתם.
אמר לו: אמור צד"י! אמר לו: צפון בני ממוך בחיך
וטמנהו, ולירושך עד יום מותך אל תתנהו.

אמר לו: אמור קו"ף! אמר לו: קנה לך ממון—ואשה
טובה יראת השם, והרבה לך בנים ואפילו הם מאה.

אמר לו: אמור רי"ש! אמר לו: רחן משפן רע ואל
תמנה בחברתם, כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם, וכמו
כן רחם על שכניך, ואפילו הם רעים תן להם ממאכלך, כי בעת
עמדך לדין יעידון עליך.

אמר לו: אמור שי"ן! אמר לו: שמע אדוני אל אמרי
והט אזנך אל דברי, שב לך אדוני מעשות מריבה עם שכנך,
ואם ראית בחביריך דבר רע אל תוציא דבתם על לשונך.

אמר לו: אמור תא"ו! אמר לו: תקנה לך והובים

וכל ממון, ואל תגיד לאשתך אנא הוא טמון, ואפילו היא טובת.
 אמר לו המלמד: עליך נשתנו סדרי בראשית. אמר לו:
 אין כל חדש תחת השמש! שהרי ירמיהו כך לימד לברוך בן
 נריה ולא נשתנו סדרי בראשית, שאמר לו: אמר אל"ף! והוא
 אומר: „איכה ישבה בדד העיר“, ואמר לו: אמור בית! ואמר:
 „בכה תבכה בלילה“, וכן כולה אלפא ביתא שיש במגילת איכה.
 ואמרו עליו על בן סירא, שלמד ספר „ויקרא“ ביום אחד.
 ואמר לו המלמד: עליך נשתנו סדרי בראשית! אמר לו בן
 סירא: אין כל חדש תחת השמש! שהרי ירמיהו למדו, ועוד
 כתיב (שמואל ב' כג, כ'): „ובניהו בן יהוידע בן איש חי“, „חי
 כתיב וקרינו „חיל“, וכי כל העולם מתים והוא חי? אלא
 שהיה חי בתורה, שלמד ספר תורת כהנים ביום אחד.

ואמרו עליו על בן סירא, שאותה שנה למד ספר תורה
 כולה, לשנה שנית למד מקרא ומשנה ותלמוד הלכות ואגדות,
 לשנה שלישית למד דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, לשנה רביעית
 למד קלות וחמורות תקופות וגימטריאות, לשנה חמישית למד
 שיחת דקלים שיחת מלאכי השרת שיחת שדים ומשלות שועלים,
 לשנה ששית למד ספרא ספרי ותאנה דבי אליהו, לשנה שביעית
 לא הניח דבר גדול ולא קטן שלא למד.

בא וראה כמה היתה חכמתו של בן סירא, שהיו מביאים
 לו סאה של חטים, והיה אומר להם: חשבו חטים של סאה זו
 ותמצאו בה כך וכך גרגרים בחשבון! עד שיצא שמו בכל העולם,
 עד ששמע נבוכדנצר מלך בבל חכמתו. ומפי שמע? מחכמתו.
 וכששמעו חכמיו חכמתו, אמרו: אוי לנו! ווי לנו! שעכשיו
 יאבדנו נבוכדנצר, אלא נלשינו למלך וישלח אחריו ונשאלנו דבר
 קשה מדעתנו שלא מדעתו, ואם לא ישיב לנו תשובה נהרגהו!
 וכן עשו. הגידו למלך ושלח אחריו, אמר להם: ומה אתם
 רוצים לשאלו? ואמרו לו: מה הוא „אוי ונהי“, אם ידע -
 מוטב, ואם לאו - נהרגהו. הלכו אחריו אלף רוכבי סוסים כולם
 מקומי אנפא ועיקרי אילנות, אמרו כולם פה אחד לפניך:

גודלנו! אם תרצה לשגרנו בכל העולם נלך ואל תשלחנו לאחד
 מחכמי ישראל, שלא יעשנו כמו שעשה אלישע לגודדי ארם.
 וכתב להם: „וגם את חית השדה נתתי לו לעבוד“ (ירמיה ד' י')
 ואשר יאמר לכם אתם לכו! אמרו לו סימן זה שהבטיחני אלהיו
 יבא צמפס! וכתב להם באגרת. כשכאו אליו והראוהו האגרת,
 ופר להם בן סירה: לא שיגר אתכם בשבלי אלא בשביל ארנבת
 נחת שיש לי. מיד נטל ארנבת וכתב על ראשה: הרי זו מחית
 ושדה ותעבוד לך! אמרו: היאך שער זה מגולה כקלף? אמר:
 וכן זה בברזל או בדבר אחר, אני רואה בשרו בתוכו וקלף לא
 תכן שיהיה בשרו בתוכו. ולא היה יודע איך הוא עשוי. מיד
 שיגר אחריו גידוד אחר ושלה לו בכתב: אם לא תרצה שתבא
 'כבודי בוא לכבוד הארנבת שלך! מיד נהרכך ונתרצה בדבר
 הלך אצלו, וכשבא אליו אז היה בן שבע שנים. מיד נקבצו
 לו חכמיו של נבוכדנצר אליו התחילו שואלים אותו, אמרו לו:
 זהו „אוי ונהי? אמר להם: כששמעתם עלי הרי לכם „אוי“,
 עתה אם אהרוג אתכם הרי לכם „נהי“. אמרו לו: פרש לנו
 טוב מהו „נהי“ ומה „ווי“? אמר: שני ווין בו, ופירושה —
 שילך אדם ויגע בכלב ויחזיק באזנו „ווי“ לו בודאי, ועד שלא
 נצל מנחש אם יבא עליו אריה או הרי „אוי ונהי“. בשמנתם
 תחדו והעבירו הדברים ואמרו: אין אנו יודעים מה תאמר!
 וראינו „ווי ונהי“ בעינינו! מיד הלך ונטל קרסטל שהיה לו שני
 יות, והלך ותפש שלשה נחשים ושלש עקרבים, ושם העקרבים
 פי התחתון והנחשים בפי העליון. וסתם הקרסטל ובא לפני המלך,
 אמרו לו חכמיו: מה יש בקרסטל? אמר להם: ראו! מיד שם
 חד ידו בקרסטל בפי הראשון ומשש נחשים, אמר: „ווי“ מה זה?
 אם ידו בפי התחתון והכהו עקרב, אמר: „ווי ונהי“! אמר להם
 בן סירה: הרי ידעתם „ווי ונהי“ וראיתם אותו! כראותם כן,
 יד פחדו וערו ורעדו ונפלו על פניהם, אמר להם המלך: התניתם
 מי שאב לא ידע „ווי ונהי“ תהרגוהו, הרי ידע „ווי ונהי“ —
 משפט אשר שפטתם עליו שיהרג, עתה חיביים אתם בהריגתו!

אמרו לו; יעשה המלך לעבדיו מה שירצה! מיד מסרם לבן סירא.
 אמר להם: והלא לא אמרתי לכם כלום אלא אתם הפאתם אותי
 בשבילי, ווי ונהי. מיד נטלם וזרקם בגוב אריות ומתו ב, ווי ונהי.
 אז נטל המלך לבן סירא והושיבו בכסא זהב וקבע כתר בראשו,
 אמר לו המלך: אני אמליפך, שאתה ראוי למלכות. אמר לו:
 אדוני! איני רוצה שאני קטן, ולא ראוי לי שאמלוך על ישראל
 שאיני מזרע דוד. אמר ליה: יואש בן שבע שנים מלך! אמר
 לו: הוא היה מזרע המלוכה. אמר לו: הואיל ולא תרצה —
 שב עמי במלכותי שאני אשאך כל דבר שיש בלבי שאני רואה
 בעולם ואיני יודע. אמר לו: אדוני! פל מה שאתה רוצה שאל,
 ואני אפרש לך כל מה שתאמר.
 אז שאלו שתיים ועשרים שאלות וחזר לו שאלוחיו,
 ואלו הן:

בתחלה אמר לו: שער הארנבת איך גלחת ראשה? אמר
 לו: בסס ובסיד. אמר לו: ומה טיבו? אמר לו: תגלחת מגלחת
 השער. אמר לו: ומה שמו? אמר לו: תגלחת בסס ובסיד ובזרניך.
 וזה הדבר: בימי אמך בדא אותו שלמה מלכו בחכמתו, וכשבאה
 אמך מלכת שבא אל שלמה והביאה לו דורון לראות חכמתו,
 ישרה בעיניו ובקש לשכב עמה, ומצאה כולה שער, והביא סיד
 וזרניך, וברר הסיד בכברה ושחק הזרניך, וערבם במים, ונעשה
 נסיוב סיד תגלחת, ומשחה ורחצה ונשר שעה, ובא עליה באותו
 שעה. אמר לו: לא האמנתי לדבר עד שראיתיו בעיני. אמר
 לו: מאין תדע? אמר לו: גביא אני והקדוש ברוך הוא מגלה
 לי כל סתומ.

אמר לו: אם כן אמת מה שאמרתי לך, ספר אילנות
 שבגני! אמר לו: שלשים מיני אילנות היו בגנך, עשרה מהם
 נאכלים כמו שהם, ואלו הם: תפוחים, תאנים, שקמים, אתרוגים,
 ענבים, ספרגלים, אגסים, בסנים, פלפלין, ולימוניא — הוא לשון
 ישמעאל שעושים מלוחים; ועשרה מהם נאכלים מה שבפנים
 ומת שבחץ בשלמים, ואלו הם: רמונים, אגוזים, שקדים, פסתקין,

ונבדין, מורלין, קטפילין, גונזרין, קרומין, ושמש בלשון
 ורב: גוז, לוז, פסתק, בנדק, שלבהוט, דומן צנובר, בלוט;
 ושרה מהם נאכלים מה שבחוק, ואלו הם: תמרים, זיתים, חרובים,
 זירסקים, עזרדים, שזופים, אחוניות, גדגדניות, הרותים, עלוסים.
 אמר לו: ומי נטעם? אמר לו: אדם הראשון לקחם מגן עדן
 לא יצא עד שלקחם משם ברשות הקדוש ברוך הוא, גם לקח
 נמחם כל מיני בשמים ומיני רפואות אחרים שלשים מינים.

אמר לו: ראית אותם בגני או הוגד לך? אמר לו: סתם
 ציני אם תרצה, וצא עם חיילותיך ועשה לך גדודים ואגיד לך
 באיזה גדוד אתה. ועשה כן. סתם עיניו, ושכ איש נאמן
 עמו, עבר גדוד ברעש ובקולות עד שהיתה הארץ מרעשת, אמר
 לו אותו נאמן שעמו: המלך בזה הגדוד הוא? אמר לו: לאו!
 עבר גדוד אחר ברוב קולות, ובו פרשים רצים מכל צדדים,
 אמר האיש הנאמן: המלך בזה הגדוד? אמר לו: לאו! עבר
 גדוד שלישי בהלולים ובכל מיני זמר, אמר לו: יש כאן?
 אמר לו: לאו! עבר גדוד רביעי בשתיקה ואפילו קול רגלי
 זוסים לא נשמעו, אלא דממה דקה. אמר לו: יש כאן? אמר
 לו: הן! אמר לו המלך: הודיעני מאין תדע זה סוד גדול?
 אמר לו: אתה נתגאית במלכותך כל כך ודמית עצמך להקדוש
 ברוך הוא, שנאמר (מלכים א' י"ט י"א): „והנה ה' עובר — קול
 דממה דקה" שם נראה מלך מלכי המלכים יושב על כסא רם
 ונשא. אמר לו: תשיני לאלהיך? אמר לו: אינך שוה לו, אבל
 מנאותך ורוב זדונך דמית למלכות הקדוש ברוך הוא, ולכך יש
 עליך חרונו. אמר לו: ואם חרונו עלי — איך נשאני וגדלני
 בעולם ומסר הכל תחת ידי? אמר לו: הקדוש ברוך הוא אם
 רוצה להשפיל אדם קודם יעלהו ואחר כך ישפילהו, שנאמר (עובדיה' א' ד'):
 „אם תגביה כנשר". מיד אמר לו: אם תהיה לי חתן ותקח את בתי
 לאשה אמליכך במקומי! אמר לו: אני בן אדם ואיני יכול לישא בהמה,
 שנאמר (יחזקאל כ"ג כ'): „אשר בשר חמורים בשרם". כששמע
 המלך שהיה מקלל ומחרף ומגדף לאומות העולם חרה לו מאד,

אמר לחכמיו: הגידו לי דבר שנאכילהו לו בסתר וימות! אמרו לו: אין אנו יודעים. מיד הרגם.

ואמר לבן סירא: אשאלך דבר והודיעני ואתן לך כסף וזהב עד לאין חקר! יש לי אהוב ואני שונאו והוא אוהבני וארצה להרגו בדבר שאינו יודע בו במאכל יאכלהו וימות? מיד הבין בן סירא שהוא רוצה להרגו ואמר לו: אמשול לך משל: היה סוס נאה לנמרוד עד לאין די, אמרו לו הסוסים: תן לנו ראשך לחתכו ונתן לך בית מלא תבן ושעורים. ידע הסוס מה הדבר שהם מבקשים לעשות לו שהיה פקח, אמר להם: שוטים! אכ אתן את ראשי לכם לחותכו מי יאכל התבן והשעורים? כך אתה מבקש להרגני ואם תהרגני — מי יטול הכסף והזהב ומי יאכלם? אמר לו: חזי כמוש! לא אהרגך! אמר לו: אני מספר לך! תן לו עשרה ימים לאכול חלמוני ביצים בלא מלח וימות. אמר המלך בלבבו: שקר ידבר! הביא אדם והאכילהו ומת. אמר לו המלך: אכול לפני כך ואניחך. אמר לו: כל מה שתעשה בידך איני יכול לאוכלו, אעשה אני ואוכלם. מה עשה? שם מלח בסתר והיה אוכל חדש ימים. אמר לו: למה שקרתני? אמר לו: עשיתי בהם קלשיאות, שחקתי מעט ושמתי בהם דבר. מיד הלך המלך ועשה לו כן וחלה. אמר לו: רפאני? כתב לו קמיע ונתרפא. אמר לו: למה בקשת להרגני? אמר לו: כך אמר משל הקדמוני: מרשעים יצא רשע, אקדים קטול למאן דבעי למקטלך!

מיד חלה בנו הקטן. אמר לו הכלך: רפא לבני, ואם לאו אהרוג אותך. מיד ישב וכתב לו קמיע בשם טהרה, וכתב שם המלאכים הממונים לרפואה בשמותם ותבניתם ודמותם וכנפיהם וידיהם ורגליהם, וכשראה נבוכדנאצר בקמיע, אמר לו: מה אלז? אמר לו: המלאכים הממונים לרפואה — סנ"ו י סנ"ו סנ"ו י, ספ"ג ל"ג, וכשברא הקדוש ברוך הוא אדם הראשון יחיד, אמר (בראשית ב' י"ח): „לא טוב היות האדם לבדו“, ברא לו אשה כן הצדמה פמחה וקראה „ליליח“. מיד התחילו פתגרים נה

בזה, אמרה היא: איני שוכבת למטה! והוא אומר: איני שוכב
 למטה אלא למעלה, שאת ראוייה למטה ואני למעלה! אמרה לו:
 שנינו שוים לפי ששנינו מאדמה. ולא היו שומעים זה לזה.
 כיון שראתה לילית כך, אמרה שם המפורש ופרחה באויר העולם.
 עמד אדם בתפלה לפני קונו ואמר: רבונו של עולם! אשה
 שנתת לי ברחה ממני. מיד שגר הקדוש ברוך הוא שלשה
 מלאכים הללו אחריה להחזירה. אמר הקדוש ברוך הוא: אם תרצה
 לחזור מוטב, ואם לאו — תקבל על עצמה שימותו מבניה בכל
 יום מאה בנים. והלכו אחריה והשיגוה בתוך הים במים עזים
 שעתידים המצריים למות שם, וספרו לה דבר ה', ולא רצתה
 לחזור. אמרו לה: אנו נטביעך בים! אמרה להם: הניחוני שלא
 נבראתי אלא לחהליש התינוקות כשהם משמונה ימים, מיום שיוֹרֵד
 אשלוט בו אם היה זכר, ואם נקבה מיום ילדותה עד עשרים
 יום. וכששמעו דבריה הפצירו לקחת אותה, נשבעה להם: בשם
 אל חי וקים! שכל זמן שאני רואה אתכם או שמכם או
 תבניתכם בקמיע לא אשלוט באותו התינוק! וקבלה על עצמה
 שימותו מבניה מאה בכל יום, ולפיכך בכל יום מתים מאה מן
 השדים, ולכך אנו כותבים שמותם בקמיע של נערים קטנים,
 ורואה אותם וזוכרת השבועה ומתרפא הילד.

לאחר ימים אפר לו המלך: יש לי בת אחת ומתעטשת
 בכל שעה אלף עטושים, רפא אותה! אמר לו: שגרה לי בבוקר
 עם סריסיה וארפאנה. בבוקר באה אליו עם סריסיה. כשראה
 אותה התחיל לכעוס, אמרה לו: למה הכעסת? אמר לה: אביך
 גזר עלי שאעטוש אלף עטושים לפניו למחר ולמחרתים, ואפחד
 שמא ימיתני, והמתין עלי שרשה ימים ולא אדע מה אעשה.
 אמרה לו: אל תדאג בזה! אני אלך במקומך ואטעוש לפניו אלף
 עטושים בשבילך ובשבילי. אמר לה: הואיל וכך הדבר, שבי
 עמי שלשח ימים ואל תעטשי בהם ויהיו מוכנים ליום השלישי.
 מיד כל שעה שבא לה העטוש היתה עומדת ברגלה, ומעצרת
 בין עיניה כאשר אמר לה, וסובלת עצמה, וסוגרת את פיה מעט

מעט ונפסק ממנה העטוש כלל. לאחר שלשה ימים לא יצא מפיה עטוש. ליום השלישי לקחה לאביה ואמר לה: לכי עטשי לאביך אלפים עטושים. באה לפניו ולא יכלה לעטוש אפילו פעם אחת. מיד עמד ונשקו.

התחיל לשאלו שאלות. אמר לו: למה נבראו עטושים? אמר לו: אלולי עטושים היה אדם נתרז בבגדיו, וכשידע אדם שעטושים באים עליו ילך ויעשה צרכיו שלא יבא לידי בושה וישב בבגדיו מטונפים.

אמר לו: למה בכל גופו של אדם בכל גומא שתי שערות ובראשו בכל גומא שער אחת? אמר לו: ברא הקדוש ברוך הוא בראש כל גומא שער אחת ואם ברא שנים בכל גומא שתי עיניו היו מחשיכות, וכך העולם — אם היו יורדות שתי טיפות מטר בגומא אחת היה נחרב העולם והיה יותר מהמבול, ובמקום שברא הקדוש ברוך הוא נגע — ברא אצלו רפואתו. אמר לו: אשריך בני שגלה לך הקדוש ברוך כל כך!

אמר לו: מפני מה נבראו יתושים בעולם שאינם מתקיימים בעולם אלא יום אחד בלבד ויאבדו ויבראו אחרים? אמר לו: בזכות יתוש אחד שעתיד לפרע מן טיטוס הרשע, והנשארים להחיות בהם בני העורבים כשיצאו מהבצים יצאו לבנים, ויברחו אבותיהם ויניחום ויקראו אליו. שנמר (מהלים קמ"ז ט'): "לבני עורב אשר יקראו", ויביא להם יתושים בפיהם ויאכלו ויתו בהם שלשה ימים, ולאחר שלשה ימים ישחירו ויחזרו אבותיהם להם, והקדוש ברוך הוא מקרים רפואה למכה.

אמר לו: מפני מה ברא הקדוש ברוך הוא בקולמו צירעין ועכביש שמפסידים ואין בהם הנאה? אמר לו: פעם אחת היה דוד מלך ישראל עליו השלום יושב בגנו וראה צרעה אוכלת עכביש ובא שוטה ובידו עץ והיה מגרשה. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם! מה הנאה באלו שבראת בעולמך? צירעה אוכלת דבש ומשחתת ואין בה הנאה, עכביש יארוג כל השנה ולא ילבשנו, שוטה מויק את הבריות ואינו יודע יחודד

וגבורתך ואין בו הנאה לעולם. אמר לו הקדוש ברוך הוא:
 דוד! מלעיג אתה על הבריות! תבא שעה ותצטרך להן ותדע
 למה נבראו! וכשנחבא במערה מפני שאול המלך שלח הקדוש
 ברוך הוא עכביש וארג על פי המערה וסגר אותך, בא שאול
 וראה ארוג, אמר: בודאי לא נכנס אדם הנה, שאם נכנס היה
 קורע הארוג לקרעים. והלך ולא נכנס לשם. וכשיצא דוד וראה
 העכביש, נשקו ואמר לו: ברוך בוראך וברוך אתה! רבונו
 של עולם! מי יעשה כמעשיך וכגבורותיך שכל מעשיך נאים:
 ולפני אכיש עשה עצמו שוטה לפני אנשיו, והיתה בת אכיש
 שוטה ומשוגעת. כיון שהביאוהו אליי, אמר להם: מלעיגים אתם
 אותי בשביל בתי שהיא שוטה הבאתם זה אלי או שמא חסר
 משוגעים אני! ? מיד הניחוהו וברח והודה לאל על מעשיו,
 שכל מה שברא בעולם יש בו הנאה ובזמן שמצא דוד לשאול
 שוכב בצהרים, והיה אבנר שוכב בפתח, ראשו בפתח אחד
 ורגליו באחד, בא ונכנס מבין רגליו, והיו רגליו זקופות, ונטל
 צפחת המים, וכשבא לצאת מבין רגליו פשט אבנר רגליו וכסהו
 בהן, היו עליו כשני עמודים גדולים, ובקש רחמים מה' ואמר:
 אלוי, אלוי, למה עזבתני? באותה שעה עשה לו נס ושלח לו
 צרעה, ונשכה רגלי אבנר, וזקפן, ויצא דוד ושבח להקדוש ברוך
 הוא. ולא ראוי לבן אדם להלעיג במעשה האלו!

אמר נבוכדנאצר לבן סירא: השור מפני מה אין לו שער
 בחוטמו? אמר לו: כשהיו ישראל ויהושע טובבים ליריחו להפילה
 היה יהושע בריא, הביאו לו סוס וחמור ופרד לרכוב, ומתו
 כולם תחתיו, והביאו לו שור וסבל אותו. וכשראה כן נשקו
 בחוטמו, ולפיכך אין לו שער.

אמר לו: מפני מה החתול אוכל העכבר יותר מכל
 השרצים? אמר לו: בתחלה תתול ועכבר חברים היו, פעם אחת
 הלך העכבר והלשין לחתול להקדוש ברוך הוא ואמר לו:
 רבונו של עולם! אני וחתול נשתתפנו ואין לנו מה לאכול. אמר
 לו: אמה הלשנת את חביריך כדי שתאכלנו, עתה הוא יאכל

אותך ואתה תהיה לו מזונות! אמר לו: רבונו של עולם! ופה עשיתי? אמר לו: אי שרץ טמא! והלא למדת משמש וירח שהיו שוים בקומה ובתואר, ועל שהלשינה הלבנה לשמש חסרתי ממאורה והוספתי לשמש — כן גם אתה הלשנת על חבריך שתאכלנו לפיכך הוא יאכל אותך. אמר לו: רבונו של עולם! אם כן נאבד אני וזרעי? אמר לו: אני אשאיר לך פליט כמו שעשיתי לירח. מיד הלך העכבר ונשך החתול בראשו וקפץ החתול והשליך העכבר בארץ ונשכו ומת. ובאותה שעה נפלה אימת חתול בעכבר, ולפיכך יאכלנו.

אמר לו: מפני מה ישתין החמור בהשתנת חברו ומריח צואתו? אמר לו: כשברא הקדוש ברוך הוא כל בריה אמר חמור לסוס ופרד: כל בריה יש לה ריח ואנו עמלים לדור דורים ואין לנו ריח! נתפלל לקוננו שיתן לנו ריח, ואם לאו — נבטל לזרעינו! התפללו ולא נענו, אבל אמר להם: כשיהיו מימי רגלים שלכם נהרות וטוחנים בהם ריחים וריח צואתכם כריח בשמים אז אתן לכם שכרכם! ולכך הם מריחים ומשתינים.

אמר לו: ולמה יש שנאה בין כלב לחתול? אמר לו: משנברא החתול הלך ונשתתף עם הכלב, והיו שניהם צדים ואוכלים, בא להם יום אחד ושני ושלישי ולא מצאו כלום לאכול, אז אמר הכלב לחתול: עד מתי אנו יושבים רעבים? לך אתה אצל אדם הראשון ושב עמו בביתו ותאכל ותשבע, ואני אלך אצל שקצים ורמשים ונמצא כלום ונאכל ונחיה. אמר חתול לכלב: גשבע שנינו שלא נלך לאדון אחד. אמר לו: בטוב אמרת! מיד נשבעו שניהם, והלך חתול לבית אדם הראשון, ומצא עכברים, ואכל ושבע, והנשוארים ברחו מלפניו. כשראה כן אדם, אמר: רפואה גדולה שלח לי הקדוש ברוך הוא! מיד הושיבו בביתו והאכילו לחם והשקהו מים. אז מה עשה הכלב? הלך אצל זאב אמר לו: אלך עמך הלילה ואלין. אמר לו: הן! הלכו במערה שניהם ושכבו. שמע הכלב קול צעדת רגלים של חיות, מיד הקיץ לזאב ואמר לו: שמועת לסטים אני שומע. אמר לו:

צא אתה לגרשם. עמדו עליו להרגו, ברח והלך אצל הקוף וגרשו, והלך אצל הכבש, קבלו ושכב עמו, שמע צעדת רגלים, אמר הכלב לכבש: שמועת לסטים אני שומע! אמר לו: צא אתה! ויצא הכלב והיה גובת, אמרו הזאבים: כבש לשם! הלכו ומצאהו ואכלוהו. וברח הכלב ממלון למלון, ולא מצא מנוחה כלל, מיד הלך לאדם הראשון, קבלו ושכב עמו במלון, ובחצי הלילה אמר הכלב לאדם: קול רגלים אני שומע! מיד עמד אדם ונטל הרומת, והלך עם הכלב, ורדפו לחיות עד שהבריחון מלפניהם, וחזרו שניהם ביחד. אמר אדם לכלב: בוא עמי לביתי, ותדור עמי, ותאכל ממאכלי, ותשתה ממשתי. והלך עמו. כששמע חתול קולו של כלב יצא לקראתו, אמר לו: מפני מה באת אלי? אמר לו: אדם הביאני. התחילו לעשות מריבה. אמר אדם לחתול: למה תריב עמו? אני הבאתי שראיתו ערום, כולו לב! אמר לו אדם לחתול: אל תדאג! היה גם אתה עמי כמנהנך. אמר לו: אדוני! גנב הוא יפה לדור עם גנב? אמר חתול לכלב: למה הפרת שבועתך? אמר לו: לדירתך לא אבוא, לא אוכל מה שיש לך, אני לא אזיך לך כלום. לא שמע ממנו. אז התחילו מריבים. כשראה הכלב כן, מיד ברח לביתו של שת, וישב עמו. והיה הכלב מבקש לעשות שלום עם החתול, ולא רצה החתול. ומאותה העת עד היום הזה הם מריבים, וכמעשה אבות יעשו בנים, בין חיות בין בהמות ובין אדם, ועליהם מושלים: רחילא בתר רחילא אזלא!

אמר לו: מפני מה הכלב מכיר את קונו וחתול אינו מכיר? אמר לו: כל מי שיאכל ממה שאכל העכבר שוכח תלמודו, חתול שאוכל עכבר עצמו - על אחת כמה וכמה שאינו מכיר קונו.

אמר לו: מפני מה תפירה בפי העכבר? אמר לו: בימי המבול נכנסו בתיבה שקצים ורמשים, זכר ונקבה. פעם אחת

אלפא-ביתא דבן סירה

ישב עכבר עם נקבתו אצל חתול, אמר חתול: חזר אני שאבי אוכלו ואת זרעו, מותו לי שאכלנו! מיד הלך לאכלו. ברח העכבר והיה מבקש נקב להחבא ולא מצא, מיד נעשה לו נס, ומצא נקב ונכנס שם. בא החתול אל הנקב, ורצה להכנס אחריו, ולא היה יכול לפי שהנקב קטון, הכניס ידו להוציא, פתח פיו העכבר ומשך לחייו בצפרניו, ונקרע מפיו לטטה כחצי זרת. כשהלך החתול יצא העכבר מן הנקב והלך לנת, ואמר לו: איש צדיק! עשה עמי צדקה ותפור לחיי שקרע לי חתול אויבי! אמר לו: לך הבא לי שער מזנב החזיר! והלך אצל החזיר ומצאו ישן, וגנב שער מזנבו והוליך לנח השער, ותפר לו הקרע, ועד עתה נראית התפירה.

אמר לו: מפני מה העורב הולך ברקידה? אמר לו: פעם אחת ראה העורב ליונה הולכת בטוב הליכה יפה יותר מכל העופות, ישרה בעיניו הליכת היונה, אמר בלבו: אלך גם אני כמותה! והיה משבר עצמו בהליכה והיו העופות משחקים בו. נתבייש העורב ואמר: אחזור להליכתי הראשונה! בא לחזור ולא היה יכול, אלא שכח הליכתו הראשונה, והיה כמרקד, ולא עלתה בידו לא הליכה ראשונה ולא אחרונה. ועליו נמשל המשל: המבקש בידו יותר נמצא בידו מעט! כך הוא - לא נשאר בידו כלום.

אמר לו: ומפני מה העורב מזריע מפיו? אמר לו: נחלקו בו חכמי ישראל. יש אומרים, מפני ששמע בתיבה נעשה משונה, וכן הכלב נגזר שיהא נקשר בשמושו. ויש מי שאומר, מפני שהוא רשע וגנב ומזיק - לפיכך נשחנה מכל הבריות. בא חכם אחד ואמר לחכמים שנחלקו: אני אקיים לדבריכם! אמר: בתיבה כשרצה נח לשלחו לראות הקלו המים, הבריה עצמו מלפני נח, ונכנס תחת כנף הנשר שלא ישלחו, בקשו אחריו ומצאוהו תחת כנף הנשר, אמר לו נח: רשע! צא מן התיבה וראה אם נתמעטו המים מעל הארץ! אמר לו: מכל העופות לא נצאת אלא אותי? אמר לו: אין לי רשות לשלח אלא שנים

שתחלת שמס עיינן יר"ד - עורב יונה. אמר לו: ולמה עורב
 ולא נשר וימה? אמר לו: מפני שיש עיר ושמה „עי" ועתידים
 יושביה להרוג יאיר שאסר העורב והתיר יונה. אמר עורב לנה
 בעזות מצח: לא תשלחני אלא להרגני ולבא על אשתי, ובעבור
 זה כל מה שהכנסת בתיבה שבעה שבעה ואני זוג. מיד קללו
 נח ואמר לו: בדבר שאתה מוציא שם רע עלי תקולל! כי
 לעולם לא תבא על נקבתך אלא בפיך! וענו כל החיות שבתוכה
 ואמרו: אמן! אמר לו עורב: למה קללתני? דין יש לי עליך!
 אמר לו: מפני שאתה זונה ושוטה וחושד כשרים! אמר לו:
 רשע! אם אשתי שהיא בדמותי בצלמי ומותרת עלי - לא
 אוזקק לה, ועם נקבתך שאינה בדמותי וארובה גם אסורה לי
 איך אוזקק? אמר לו: ולמה אמרת לי זונה אתה? אמר לו:
 בודאי זונה אתה כדברך, ולא הוצאתי עליך שום רע, ומאותו
 העורב שמש בפיו לפי שקללו נח.

אמר לו: מפני מה כל דמויות שבעולם בים חוץ מדמות
 שועל וחולדה שאינה בים? אמר לו: מפני שהשועל פקח,
 וכשיצר הקדוש ברוך הוא מלאך המות וראה הבריות אמר לו:
 רבוננו של עולם! תן לי רשות להרגם! אמר לו: יש לי רשות
 על כל הבריות וזרען חוץ מזרעו של עוף ששמו מלחם שאל
 יטעם טעם המות. אמר לו: רבוננו של עולם! הפרידם מעלי
 מפני שהם צדיקים, שלא ילמדו מנהג הבריות ויחטאו לפניך,
 ויטעמו טעם חטא. מיד נתן לו רשות, ובנה להם עיר גדולה,
 והכניסם לשם, וחחם בדלתה של אותה העיר, ואמר: גזירה נגזר
 שלא ימשל בכם חרבי ולא חרב אחר ולא תטעמו טעם מות עד
 סוף כל הדורות! אחר כך חזר לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו:
 השליך בים מכל הבריות זוג זוג, והנשאר תמשול בהם. מיד
 עשה כן, והיה משליך בים מכל מין זוג והשקיע בים. כשראה
 כן השועל מה עשה? מיד עמד והיה בוכה. אמר לו מלאך
 המות: למה תבכה? אמר לו: על חברי שהשלכת בים. אמר
 לו: והיכן חבריך? מיד עמד השועל על שפת הים, וראה מלאך

תמות פלו של שועל בים, ותשב שהשליך זוג חוץ ממנו ואמר
 לו: לך מהנה! מיד ברח השועל ונמלט. פגע בו החולד,
 וספר לו מה שנהיה ומה שעשה. הלך גם החולד
 ועשה כן ונמלט. לאחר שנה קבץ לזיתן כל הבריות שבים
 ונחסרו השועל והחולד שלא נכנסו בים, שלח בעדם, וספרו
 לו מה עשה שועל ונמלט הוא וחולד בחכמתם, ואמרו לו שהוא
 חכם ביותר, וכששמע לזיתן בעדו שהוא דעתן, קנא בשבילו,
 ושלח אחריו דגים גדולים, וצום לגנוב דעתו ולהביאו אליו.
 הלכו ומצאוהו מטייל על שפת הים. בראות השועל הדגים
 שמשחקים בשפת הים תמה ונכנס ביניהם. כשראוהו שאלוהו:
 מי אתה? אמר להם: אני שועל! אמרו לו: והלא לא תדע
 שכבוד גדול בא לך ובעדך באנו? אמר להם: ומה? אמרו לו:
 לזיתן חולה ונטה למות וצוה שלא ימליך במקומו אלא שועל,
 לפי ששמע שאתה חכם ומבין יותר מכל הבריות, ובוא עמנו,
 שאנו שלוחים ובאנו לכבודך. אמר להם: ואיך אוכל להכנס
 בים ולא אמות? אמרו לו: תרכב על אחד ממנו ויוליך לך
 למעלה מן הים ולא יגע בך הים אפילו בקצה רגלך אפילו טפה
 אחת עד שתגע למלכות, ונורידך ולא תבין, ותמליך מכולם,
 ותהיה מלך, ותשמה כל ימך, ולא תצטרך עוד לבקש מאכל,
 ויפגעו בך חיות רעות גדולות ממך ואכלוך. כששמע דבריהם
 האמין להם, ורכב על אחד מהם, והלכו בו בים, כיון שבאו
 עליו גלים התחיל להצטער, הלכה דעתו ממנו ואמר: אוי לי!
 מה עשיתי? שחקו עלי הדגים כנגד כל השחיקות ששחקתי אני
 על הבריות, ועתה נפלתי בידם, ואיך אנצל מידם? אמר להם:
 משתה באתי עמכם, וברשותכם אני, אמרו לי האמת, למה אתם
 רוצים אותי? אמרו לו: נאמר לך האמת! לזיתן שמע שמועתך
 שאתה חכם ביותר, ואמר: אקרע בטנו ואוכל את לבו ואחכם!
 אמר להם: ולמא לא הגדתם לי האמת? והייתי מביא עמי את
 לבי, והייתי גותנו למלך לזיתן, והיה מכבדני, ועתה ברע אתם
 הולכים! אמרו לו: לכך אינו עמך? אמר להם: לאו! שכך

פנהגנו שנניה למנו במקומנו, ואנו נלך מכאן ומכאן, ואם נצטרך
 לו נקתנו, ואם לאו — יהיה במקומנו. אמרו לו: ומעתה מה
 נעשה? אמר להם: מקומי ומלוני על שפת הים, אם תרצו
 תחזירוני למקום שלקחתם אותי, ואקח את לבי, ואבוא עמכם,
 ואתן אותו לליתתן, ויכבדני, ולכם יכבד, ואם תוליתוני כך בלא
 לב — יכעוס עליכם ויאכל אתכם, ואני לא אפחד, כי אומר
 לון אדוני! לא ספרו לי מקודם! וכאשר ספרו עליך אמרתי
 להם: חזרו עמי ואקח את לבי! ולא רצו. מיד אמרו הדגים:
 בטוב הוא אומר! אז חזרו עד המקום שלקחתו משם לשפת הים
 וירד מעל הדג, והיה מרקד ומשליך עצמו בחול ומשחק. אמרו
 לו: בפהרה קח את לבך ונלך! אמר: שוטים! לכו! אם לא היה
 לבי עמי לא נכנסתי עמכם לים, או יש לך בריה שמהלכת ולבה
 אין עמה? אמרו לו: שחקת בנו! אמר להם: אי שוטים! אני
 למלאך המות שחקתי — כל שכן אתכם! מיד חזרו בבושה
 וספרו לו. אמר להם: באמת הוא ערום ואתם פתאים! ועליכם
 נאמר (משלי א' ל"ב): „משובת פתאם תהרגם, ואכלם. ומאותה העת
 כל מין מכל הבריות אפילו מאדם ואשתו יש בים, הוץ מן
 השועל וחולדה שאינם בים.

אמר לו: מפני מה מלאך המות שולט בכל הבריות הוץ
 מדורו של מלחם העוף? אמר לו: לא דורו של מלחם העוף
 בלבד אין מלאך המות שולט בהם, כי אם דורו של יונדב, ויש
 אומרים: אנשים טכני אדם נכנסו בחיים בגן עדן, אמר לו: מי
 הם? אמר לו: חנוך, ותרח בת אשר, ובתיה בת פרעה, וחירם
 מלך צור, ואליעזר עבד אברהם, ועבד מלך הכושי, ועבדו של
 רבי יהודה, ויעקב, ורבי יהושע בן לוי, וכל ארע יונדב, ורע
 מלחם העוף. אמר לו: ספר לי למה נמלטו אלה ממלאך המות?
 אמר לו: אני אספר לך: חנוך — לפי שהיה צדיק בדורו שלא
 היה סמאני והוא חי בגן עדן; אליעזר עבד אברהם הוא בנו של
 חם בן נח, וכששמע קללת אביו מסר עצמו לאברהם והיה צדיק
 והוא בגן עדן; סיה בת אשר — בעבור שאמרה ליעקב, יוסף

חי, אמר לה יעקב: זה הפה שבשרנו על יוסף שהוא חי לא
 יטעום טעם מות; בתיה בת פרעה — לפי שגדלה משה רבינו
 מקטנותו שלא יאמרו: ומה היה שכרה בכך? ועבד מלך הכושי—
 לפי שהציל את ירמיהו מבור הטיט; ועבדו של רבי יהודה
 הנשיא על שהיה צדיק עניו ושפל רוח; ויעבץ גם הוא בגן
 עדן לפי שהיה צדיק מכל דורו; ורבי יהושע בן לוי שהיה גם
 הוא צדיק גמור ואהוב למלאך המות, פעם אחת אמר למלאך
 המות: הראני גן עדן! אמר לו בשמחה: לך עמי! הלך עמו,
 בדרך אמר לו: מפתח אני ממך שמא תהרגני בתרבך שלא
 ברצונך, אם תאהבני ותרצה שאבוא עמך תן לי חרבך בידי עד
 שאלך עמך ותראני גן עדן בטוב עד שאסתכל בחזריו מן
 השער. אמר לו: טוב! מיד הוליך אותו. מה עשה רבי יהושע?
 עמד בפתח גן עדן, התחיל לראות וקפץ פתאום ונכנס לגן עדן,
 וגם היה סכינו של מלאך המות בידו, והיה בידו שבע שנים,
 עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא: יהושע בן לוי! דבר גדול
 עשית, השב למלאך המות סכיני! וכשקפץ מפני מלאך המות
 ונכנס לגן עדן צעק מלאך המות צעקה גדולה ורצה להחריב
 העולם. ושחקו האל, ולאחר שבע שנים החזירו לו. חירם מלך
 צור הכניסו הקדוש ברוך הוא לגן עדן, לפי שבנה בית המקדש
 והיה מתחלה ירא אלהים, ונעשה חי בגן עדן אלף שנים, ואחר
 כך נתגאה ואמר: אל אני! שנאמר (יחזקאל ב"ח ג'): „בן אדם אמר
 לנגיד צור, לפיכך נטרד מגן עדן ונכנס בגיהנום. דורו של
 יונדב בן רכב— מפני שכתב כל הדברים שבספר ירמיה, והיה
 צדיק ומוכיח לישראל, והוא חי בגן עדן. ודורו של מלחם
 העוף— כשאכלה חוה מעץ הדעת ונתנה גם לבעלה ואכל עמה,
 קנאה בשאר הבריות, והאכילתם לכל, וראתה למלחם העוף,
 ואמרה לו: אכול מזה ממה שאכלו חביריך! אמר לה: לא די
 לכם שחטאתם לשם יתברך וגרמתם לאחרים שימותו, אלא באתם
 אלי שתשיאוני להפר צווי הקדוש ברוך הוא ואוכל ואמות?
 איני שומע לך! ואז הוכיח לחוה ולכל הבריות. יצתה בת קול

לאִתֵּר ואמרה לחוה ולֵאדָם: אתם מצווים ולא שמרתם וחטאתם,
ובאתם למלחם העוֹף להחטיא גם הוא ולא קבל ופחד ממני אף
על פי שלא צויתיו ושמר גזרתי לעולם – לא יטעום טעם מות
לא הוא ולא זרעו

אמר לו: ומפני מה הנשר מגיע קרוב לרקיע יותר מכל
העופות? אמר לו: כשיצאו מן התיבה היה הנשר עומד והיתה
לפניו צפור ורצה לאכלה, אמרו כל החיות: זה שרצה לאכול
חבירו חייב מיתה! והכוהו וגלחו כנפיו והשליכוהו לגוב אריות
ושמרו הקדוש ברוך הוא ולא המיתוהו האריות, ולאחר שנה
נתגדלו כנפיו ופרחו, ופגעוהו העופות, ובקשו להרגו, ומלס אותו
הצורב מידם ברמאות, ובא עליו ונתעבר הימנו, וילד נשר.
ולכך נקרא נשר, ועורב נקרא עורב – שעירב את זרעו בכל
צדדים מרוב זנותו, והיו החיות מבקשות אותו, ונעשה נס והשרה
הקדוש ברוך הוא שכינתו עליו שלא לבטל ברייתו, ונתן לו
כח לפרוח למעלה מכל העופות, לפיכך נקרא נשר – לפי שהשרה
הקדוש ברוך הוא שכינתו עליו, לכך הוא פורח למעלה לרקיע
שלא ישיגוהו אויביו ויהרגוהו ותבטל דמות מבריותיו של הקדוש
ברוך הוא מן העולם.

אמר לו: ברוך שהלק מחכמתו ליראנו וגלה סתומת

ועמוקות!

בוסחא ראשונה

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח

www.daat.ac.il